

BERGSLUFT

www.elinwagner.se

MEDLEMSBLAD FÖR ELIN WÄGNER-SÄLLSKAPET

Christina har ordet...

Under året som gått har jag tyvärr varit krasslig men tack vare en duktig styrelse har Sällskapet genomfört planerade aktiviteter. Vi hade också mycket lyckade dagar på S:t Sigfrids folkhögskola, rapporten finns på hemsidan.

Höstens seminarium äger rum 15-16 september och har rubriken "Försoning efter fred". Vi kan redan nu avslöja att Årets Väckarklocka kommer att ges till *Margot Wallström* för hennes arbete i FN med frågor som rör sexuellt våld i konflikt.

Vårt stora projekt för ett par år framåt är att få till en staty av Elin Wägner på central plats i Stockholm. Nu har vi fått ihop till både hatt och fötter med 60 tkr från Danelii stiftelse, 10 tkr från Kvinnliga kontoristföreningen och de sista 100 tkr från Växjö kommun. De 15 tkr som influiter under året har använts till en modell av statyn. Den visades upp vid årsmötet med Smålands Gille i Stockholm. En personlig ansökan om bidrag har skickats till De Aderton i Svenska Akademien. Statygruppen förbereder också en "brevkampanj" som riktar sig till framgångsrika kvinnor i Sverige.

En förhoppning är att statyn ska kunna invigas 2014 för att fira 70-årsminnet av Elin Wagners inträde i Svenska Akademien.

Avi för inbetalning av årsavgiften medföljer detta utskick. Vi hoppas Elin Wägner-sällskapets medlemmar visar sitt stöd till projektet genom att åtminstone dubblera vår mycket låga årsavgift. Det skulle innebära ytterligare minst 40.000 kr i statykassan! Och ännu ett steg närmare målet – kalkylerad kostnad för statyn är 700 tkr.

Christina Ekström, ordförande

Biskopen på Lilla Björka

Elin Wagners mamma Anna Ekedahl var prästdotter från Tolg, moster Maria hushållade för sin bror Alfred när han var prost i Berg. Elin har själv skrivit om sin mormor när hon gick som ett "gungande skepp" mellan köket och handkammaren i prästgården. Romanen *Den namnlösa* visar, liksom *Åsa-Hanna*, interiörer från en prästgård,

Den 5 maj kl 16 föreläser biskopen i Växjö stift, Jan-Olof Johansson, på Lilla Björka om prästdöttrar i Småland. Alla välkomna!

Elin Wagners passioner

Vi firar Elin Wagnersdagen den 19 maj i Bergs bygdegård.

Kl. 14 Årsmöte
Kl. 15 talar **Birgitta Wistrand**, ordf. i Fredrika Bremer-förbundet och styrelseledamot i EW-sällskapet om passionerna i Elin Wagners liv.

Kaffe med ostkaka och öppet hus på Lilla Björka!

Alla Välkomna!

Dagordning för årsmötet:

1. Val av ordförande och sekreterare för mötet
2. Val av två protokolljusterare.
3. Fråga om årsmötets behöriga utlysande
4. Styrelsens verksamhetsberättelse
5. Styrelsens ekonomiska berättelse samt revisorernas berättelse
6. Fråga om ansvarsfrihet för styrelsen
7. Fastställande av medlemsavgiften för nästkommande år
8. Val av ordförande för nästa verksamhetsår
9. Val av övriga styrelseledamöter
10. Val av två revisorer jämte två suppleanter
11. Val av valberedning
13. Information om Lilla Björka
14. Övriga frågor

När knoppar brister...

Sommarutställningen 2012 på Lilla Björka har som tema natur – miljö - odling med Julitakonstnären Sonja Strömkvist Blycker i huvudbyggnaden. Vi hoppas att hon också kan bidra med en workshop under utställningstiden. Program för *Sommarkvällar* på Lilla Björka kommer på hemsidan.

I Skrivarstugan visar Ida Andersen och Åsa Nyhlén bilder från sin bok *Stenminnen*.

Kyrkstallet upplåts till textilkonstnärerna Bodil Hörlén, Jennie Jaksic och Jenny Ekerot under Bergveckan. Därefter visar Eva Valente nya och gamla trasmattor. www.svenskatrasmmattor.wordpress.se

Vernissage för utställningarna

30 juni kl 12.00.

Sonja Stömkvist Blycker berättar:

Arbetet med trädens knoppar har för mig blivit något av "att dra mitt strå till stacken". Det är också därför som jag har pedagogisk verksamhet, skrivit boken *Knoppar av liv* och nu arbetar med att forma keramiska knoppskulpturer. Det var också anledningen till att jag ville gå en kurs i växtfysiologi. För att komma in på den läste jag en orienteringskurs i biologi på Göteborgs universitet. Jag har också gått en sommarkurs i botanisk illustration i Kew Garden, Londons Botaniska trädgård, är med i Sveriges Botaniska förening och är s.k. Floraväktare, dock i mycket liten skala.

Genom att ha med lappar och verkliga knoppar på mina utställningar önskar jag inspirera besökare att gå på upptäcktsfärd i knoppvärlden!

Jag är mycket glad över att ha blivit inbjuden att ställa ut på Lilla Björka eftersom Elin Wägner har funnits med sedan jag var liten. När jag började kunna läsa på bokryggarna i mina föräldrars bokhyllor, så fanns det några böcker där med författarnamnet Elin Wägner. Det var min mammas böcker. Hon hade platsat bra som deltagare på Kvinnliga medborgarskolan här på Fogelsta i Julita, där jag själv bor sedan 12 år. Jag är också medlem i Kulturföreningen.

Mamma var tidigt ekologisk odlare och ville fred och jämlikhet mellan könen. Hon präntade in i mig och min äldre syster hur viktigt det var att vi skaffade oss ett yrke, som vi kunde försörja oss på: "Så vi slapp vara beroende av en karl"! För så var det för henne! (Karl'n i hennes fall var alltså min pappa.)

På nionde plats

Årets Stockholmsroman 2011, *Norrtullsligan*, såldes under året i 12.000 ex och låg på nionde plats på Stockholms stadsbiblioteks lista över mest utlånade vuxenböcker 2011 med 713 lån. "Vinnare" var Sigrid Combüchens *Spill*, 1016 lån.

Elin på ABF

Under hösten 2011 och våren 2012 har Elisabeth Auer lett en litteraturcirkel om Elin Wägners liv och verk vid ABF Stockholm, nio timmar per cirkel. Under hösten deltog åtta kvinnor och under våren fyra kvinnor och en man.

Deltagarna fick första gången berätta vad de visste om Elin, se ett bildspel om Elins liv och diskutera tiden kring förra sekelskiftet. Till följande gång lästes två kapitel ur *Pennskaftet* - kapitel 10 resp. 11, som handlar om Pennskaftets intervju med baron Starck resp. Pennskaftets kärlek till Dick, samt några artiklar ur *Tidevarvet*. Utifrån dessa diskuterades aktionerna för kvinnors rösträtt samt den s.k. "nya kvinnan" som är självförsör-

jande och har rätt till egen sexualitet. Till tredje tillfället fick deltagarna läsa förordet och kapitlet "Molnfödelse" i *Väckarklocka* och som avslutning ett kapitel kvinnohistoria: Yvonne Hirdmans *Kvinnorna i välfärdsstaten Sverige 1930-1990*, där Elin Wägner nämns flera gånger.

Alla deltagare har varit mycket intresserade och entusiastiska. Några har efterlyst fler texter av Elin Wägner. Ett problem är väl att det är svårt att få tag på dessa. / Elisabeth Auer

Möten med Lisa Ekedahl

I slutet av 1970-talet hade jag glädjen att träffa Elin Wägners kusin Lisa Ekedahl ett par gånger. Min moster arbetade inom hemtjänsten i Danderyd och Lisa Ekedahl var en av hennes kunder. Hon berättade för Lisa att jag var intresserad av Elin Wägner – det här var vid den tiden när den första delen av Isaksson/Linders stora biografi kommit ut och jag hade givetvis läst den. Lisa hälsade att jag var välkommen att hälsa på.

Hon bodde kvar i det av Carl Bergsten ritade hus som Eva Andén och hon låtit bygga i Ekbacken i Danderyd. (Läs mer i *Elva interiörer: från renässans till modernism* av Rebecka Millhagen, red.). Eva Andén var Sveriges första kvinnliga advokat och Lisa Ekedahl var hennes kompanjon på advokatbyrån.

Det var ett härligt hus med ett stort vardagsrum som utvidgades i en sorts glasveranda/blomsterrum där hon bland annat hade en jättestor avokado som hon själv drivit upp från en kärna. På flygeln trängdes signerade porträtt av kända svenskar som Selma Lagerlöf och Hjalmar Gullberg men även t.ex. Alexandra Kollontaj. Lisa Ekedahl och Eva Andén var testamentsexekutorer åt såväl Lagerlöf som Gullberg.

Huset låg mycket vackert på en parkliknande tomt. Själv var hon liten och mager och hade svårt att röra sig. Hon satt där hon satt och rökte sina otaliga cigaretter. Hon brukade säga att om man inte rökte hade man råd att bo i stenhus – själv bodde hon i trähus. Men hon var trots detta en livlig dam och man behövde inte leta efter samtalsämnen. Hon berättade spontant om allt möjligt och om människor hon träffat och jag önskar idag att jag åtminstone antecknat något efteråt.

Hon uppmanade mig att gå upp på övervåningen och titta i lådorna som stod i ett av sovrummen (charmiga rum med sängar inbyggda i alkover). I lådorna låg hela Elins skriftliga kvarläten-skap, bl.a. de berömda arbetsböckerna. Överst i en del av lådorna låg lappar: "Bang har skrivit av massor!" Jag tittade lite på måfå i lådorna, men tyckte det var genant att sitta där och tjuvläsa så jag gick snart ner igen. Innehållet i lådorna över-

fördes sedermera till kvinnohistoriska samlingarna i Göteborg.

Lisa brukade få besök av Kerstin Ekman, Solveig Ternström och Margareta Strömstedt och hon hade en idé om att jag skulle vara med vid en av dessa träffar. Det blev aldrig av och det var nog lika bra. Det här var vid tiden för Kerstin Ekmans inträde i Svenska Akademien. Lisa berättade att hon hade burit Elins ring vid installationshögtiden, den ring som Elin själv haft vid motsvarande tillfälle. I Birgitta Boucht's P.S. till sitt kapitel i *Det första fotstegets moder* läste jag följande:

Jag var stipendiat på Sigtunastiftelsen samtidigt som Margareta Strömstedt. Hon hade en ring som varit Elin Wägners. Hon förvaltade ringen tillsammans med två andra kvinnor. De lät den gå runt när någon av dem behövde den.

Barbro Andersson

P.S. Hör av dig till red. om du vet något mer om Elins ring. Vem har den nu?

Selma skriver till Elin

Britta Helander Hörnlund, som arbetade med Lisa Ekedahl och nu bor granne med Eva Andéns hus i Danderyd har lämnat en gåva till Sällskapet – brevkort och brev där Selma tackar för böcker. 15.11. 1913 skriver Selma och tackar för *Helga Wisbeck*:

Fru Elin Wägner-Landquist

Tack för boken! Det var en riktigt god tanke av Er att sända mig den. Ni kan nog förstå att den, som har kämpat med i litteraturen så många år som jag får räkna med stort intresse från alla litterära företeelser, och jag följer med intresse Er försök att tränga in i tidens största fråga och behandla den i dikt. Nu tror jag inte, att Er praktiserande doktor kommer att bli fullt så populär som det lilla Pennskaftet. Hon är inte så lustig och friskheten i hennes uppträdande brytes nästan för snart av den "välsignade kärleken", men jag förstår nödvändigheten att variera. Men hon är dock mycket mänskligt vacker i sin strid med sitt stackars hjärta och omkring sig har hon en hel samling av levande människor, som tala kvickt och roligt och rätt på sak. Jag tycker att Ni är lycklig, som har funnit Er område och lyckönskar Er till att ge oss många typer av nya kvinnor.

Er tillgivna Selma Lagerlöf

Red. kommer att skriva av korten, ge nya smakprov i *Bergsluft* och lämna originalen till Kvinnohistoriska samlingarna i Göteborg.

Vi tackar Britta för att vi fick tillfälle att se dem!

Att leva i par

Par i vetenskap och politik. Om intellektuella äktenskap i moderniteten är namnet på en nyutkommen antologi (Bokförlaget Borea, 2011). En grupp forskare har granskat ett antal par som gjort sig kända för egna och gemensamma insatser inom vetenskap och politik under den första delen av 1900-talet. Underlaget består förutom av personernas egna texter framför allt av brev.

Här får vi lära känna jämlika par och par där den kvinnliga parten närmast är assistent åt sin framgångsrike make. Här finns par där kvinnans insatser förnekas eller döljs bakom makens namn, och här finns par där båda makarna lyckas skapa sig ett ansett namn. Att så inte alltid skedde utan problem visar Yvonne Hirdman i ett strålande kapitel om makarna Myrdal.

Via breven får vi insyn i de svårigheter som de allra flesta mött när de försökt att leva jämställt i arbetet och i hemmet. Barnens ankomst rubbar balansen och hos t.ex. Elins vänner makarna Höjer blir det en ordentlig kris. Det är symptomatiskt att det äktenskap som i boken framstår som lyckligast för båda parter är det mellan Karin Kock och Hugo Lindberg, men de gifte sig inte heller förrän i fyrtioårsåldern då båda hade hunnit skaffa sig en gedigen karriär.

Elin Wägner finns av naturliga skäl inte nämnd i boken, men under läsningen uppstår då och då funderingar över hur hennes liv skulle ha blivit om äktenskapet med John Landquist hade hållit. Hade hon fått utrymme nog och tillräckligt med stöd för att utveckla sina idéer under samma tak som filosofen med ett helt annat slags tänkande? *Solveig Hammarbäck*

Elin Wägner och fredsfrågan

På ett spännande sätt skildrar Sofi Qvarnström i sin avhandling *Motståndets berättelser: Elin Wägner, Anna Lenah Elgström, Marika Stiernstedt och första världskriget* (Gidlunds förlag, 2009) det politiska skeendet såväl nationellt som internationellt och belyser utifrån detta Elin Wägners författarskap både som journalist i *Idun* och som skönlitterär författare. Det är framför allt romanen *Slakten Jernploogs framgång* som analyseras. Utdrag ur egna anteckningar och brev, bl.a. till maken John Landquist och till Ellen Key speglar Wägners starka kampvilja men också misstro och besvikelse.

Sofi Qvarnström redovisar i kapitlet "Samling för fred" att Elin Wägner redan 1909 representerade Sveriges kvinnliga fredsförening vid rösträttskonferensen i London men menar att det var först vid första världskrigets utbrott som den livslånga pacifistiska uppfattningen grundlades. Inte bara

rösträttsfrågorna utan fredsfrågorna kom i lika hög grad i fokus. Elin Wägner blev drivande i kvinnornas fredsarbete i olika kommittéer som bildades efter första världskriget och hon deltog bl.a. i kvinnokongressen i Haag 1916.

Avhandlingen inleds med ett kapitel om världskriget i litteraturen och därefter följer ett kapitel vardera om de tre författarinnorna och deras olika bemödanden att få särskilt kvinnorna engagerade mot krigets fasor. En viktig sida av Elin Wägners författarskap lyfts fram på ett förtjänstfullt sätt och får förnyad aktualitet i Sofi Qvarnströms avhandling. / *Margit Forsström*

Amelie Posse och Bang

I Bergsluft 62 recenserar Solveig Hammarbäck Eva Strömberg Krantz bok om Amelie Posse, *En ande som hör jorden till* och undrar om Amelie Posse och Bang någonsin träffades. I ett långt brev (något kortat) berättar *Eva Strömberg Krantz* följande:

”Jodå, visst kände Amelie och Bang varandra. Amelie kom till Sverige från Tjeckoslovakien i mars 1939, strax efter det att tyskarna ockuperat landet. Då kunde hon inte längre vara kvar i Prag. Redan på hösten 1938 tvingades hon lämna sitt tjeckiska hem i Lickov. Hösten 1939 kunde Amelie flytta in i en våning i Yrkeskvinnors kollektivhus på Furusundsgatan, där också Bang bodde. I sin dagbok 13 dec 1939 skriver Amelie att hon blivit uppvaktad på Luciadagen av 'lilla Ruffa Alving'.

Barbro Alving var också medlem i den antinazistiska Tisdagsklubben som Amelie tog initiativet till 1940, och jag har sett Bangs namn på flera av klubbens närvarolistor. Och – för att knyta samman Amelie och Bang med Elin Wägner, så var det Bang som (troligen 1953) skrev av Elin Wägners brev till Amelie. Av ett brev från Bang framgår att Amelie varit lite tveksam om hon skulle tillåta att de för henne så dyrbara breven från Elin skrevs av, men Bang försäkrar henne att hon mer eller mindre hade Elins mandat att skriva hennes biografi och att Amelies tvekan därför var obefogad. Vid den aktuella tidpunkten hade Amelie hela sitt arkiv placerat hos sin styvfvar och tidigare svåger Poul Bjerre på Vårstavi, och själv höll hon också till där för att skriva på sin bok *Minnenas park*, som kom ut 1954 och skulle bli hennes sista. Bang kom dit för att hämta breven som Amelie samlat ihop, och i ett brev till sonen Jan Brázda berättar Amelie hur förtjust Poul Bjerre blivit i Bang, så förtjust att han bjöd henne att äta middag tillsammans med honom i sitt hem. Det var säkert inte alla Amelies besökare som fick den favören.

Jag kan tillägga att det finns fler brev till Amelie från Elin Wägner än de hon överlämnade till Bang. Bl.a. ett från sommaren 1938, då världen håller på

att fatta eld. Elin skriver om krigshotet förstås men berättar också om ett besök i Svalöv på en ”djurfabrik”. Brevet kunde vara skrivet i dag, så fruktansvärd ter sig redan den tidens djurhållning.

Elins allra första skriftliga kontakt med Amelie är ett vykort från 1927, där hon tackar Amelie för hälsningar framförda av den gemensamma vännen Bettan Thiel. Amelie hade för Bettan uttryckt sin uppskattning av Elins kloka artiklar i *Tidevarvet*. Det var också Bettan Thiel som arrangerade det första mötet mella Amelie och Elin. Det skedde i Bettans hem i Saltsjö Duvnäs på hösten 1932 då Amelie var i Sverige för att övervaka redigering och korrekturläsning av sin andra bok *Den brokiga friheten*. Amelie och Elin verkar ha funnit varandra direkt, och de träffades också i Malmö på nyåret 1933 innan Amelie avreste till Rivieran och Elin till Spanien. När Elin Wägner var på återresa till Sverige besökte hon Amelie på ett pensionat utanför Cannes. Omedelbart efter Elins avresa skrev Amelie ett brev hem till Bettan, där hon utförligt berättar om besöket och om den roliga middag de avätit tillsammans. Hon bifogar till och med en skiss över placeringen vid bordet.”

Nordisk kvinnolitteraturhistoria

Den fantastiska kvinnolitteraturmanifestationen i fyra band från 1990-talet finns från 8 mars 2012 tillgänglig på nätet: <http://nordiskkvinnolitteratur.se/>

Miljörutan

Vi måste ändra vår livsstil för att nå en långsiktig hållbar utveckling. Boken *Jämlikhetsanden* (Karnevals förlag, 2010) ger en samlad bild av den nödvändiga omställningen. Boken är lätt att uppslukas av trots mängder av statisk, tabeller och forskningsresultat. Budskapet är att det går att vända den negativa spiral som vårt moderna samhälle befinner sig i. Det finns flera olika vägar framåt. Alla vinner på en mer rättvis fördelning av samhällets resurser. Läs boken och förstå varför större jämlikhet gör tillväxten mindre nödvändig! / *Karin Sahlström*
Se också <http://www.equalitytrust.org.uk/>

**Deadline för bidrag till nästa Bergsluft 1 augusti.
Boka 15-16 september för EW-dagarna på S:t Sigfrid med rubriken ”Försoning efter fred”.**

Elin Wägner-sällskapet www.elinwagner.se
Dungevägen 2, 352 49 Växjö Bg 645-0126
Bergslufts redaktion:
Marianne Enge Swartz Christina Ekström
mes@comhem.se info@arteaforlag.se
08 30 69 07 0470 61450
